

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

יום כיפור

יום הכפורים שלא חל ביום העשירי לראש השנה

איתא במדרש רבה (דברים ב, יד) אמר ר' יוחנן כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ראש השנה ואימתי יום הכפורים, הקב"ה אומר להם לי מה אתה שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה, מנין דכתיב אשר לו אלקים קרובים אליו, אשר לו אומה קרובה אין כתיב כאן, אלא אשר לו אלקים קרובים אליו הוא וכל פמליא שלו. ובשו"ת בית אפרים (או"ח בסוף ההקדמה) כתב להעיר מה מקום לשאלת אימתי יום הכפורים, הא כיון שידעו אימתי הוא ראש השנה ממילא ידעו שיום הכפורים בעשירי לחודש, ע"ש שהאר"ך בביאור דברי המדרש.

ולי נראה לבאר דברי המדרש ע"פ שיטת הרמב"ם שאפשר לקדש החודש למפרע, שכתב (פי"ג מהלי קדוש החודש הט"ו-י"ח) וז"ל בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשכימו בנשף ועברו את החודש וכו', ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החודש בזמנו שהוא ליל שלשים, ואפילו באו בסוף החודש, מאיימין עליהם איום גדול ומטריפים אותם בשאלות וכו' ומשתדלין ב"ד שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר. ואם עמדו העדים בעדותן ונמצא מכוונת וכו' מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו החודש מיום שלשים הואיל ונראה הירח בלילו. ואם הוצרכו ב"ד להניח חודש זה מעובר כשהיה קודם שיבואו העדים אלו מניחין, וזהו שאמרו מעברין את החודש לצורך, ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר שלעולם אין מעברין את החודש לצורך, הואיל ובאו עדים מקדשין ואין מאיימין עליהן. יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות, אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קודם חצי החודש מקבלין עדותן ואין מאיימין עליהן כלל, שאין מאיימין על עדים שהעידו על החודש שראוהו בזמנו כדי לעברו עכ"ל.

ולפי זה יש מציאות שאפילו שידועים אימתי חל ראש השנה מ"מ עדיין אין יודעים אימתי יחול יום הכפורים, וכגון שלא באו עדים ביום שלשים דאלול ונקבע ראש השנה ליום שלשים ואחד, ואח"כ באו עדים שראו הלבנה בליל שלשים ויקדשו בית דין למפרע את יום שלשים, ונמצא שחל יום הכפורים שלא ביום העשירי לראש השנה.

בשבילי החודש סימן יא סוף אות ד

***

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

בדיקת הסכין בשחיטת קרבנות יום הכפורים

והקריב אהרן וגו' ושחט את פר החטאת אשר לו (ויקרא טז, יא)

איתא בסדר עבודת יום הכפורים דאתה כוננת גבי שחיטת פרו של כהן גדול, בדק סכין ושחט פרו. ויש לדקדק אמאי נזכר הך בדיקת סכין דוקא הכא גבי שחיטת פרו ולא לפני כן כשהזכיר שחיטת התמיד.

ונראה לומר בזה דהנה איתא במסכת מדות (פ"ד מ"ז) האולם עודף עליו (על ההיכל) חמש עשרה אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום וכו' ששם גונזים את הסכינים, ועיין עוד בסוכה (נו). בהא דבית בילגה חלונה סתומה דלכל משמר היה חלון מיוחד שהיו גונזים שם סכיניהם של אנשי משמר.

עוד איתא במסכת תמיד (פ"ה מ"ג), גבי אותם כהנים שלא זכו בפיס והיו לבושים כבר בבגדי כהונה) מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם וכו', וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמישי כלים (דהבגדים היו מונחים בחלונות). ועיין בספר שלטי הגבורים (מר"א הרופא פכ"ד-ה) דמקום החלונות שמניחים שם בגדי כהונה הצריכין לכל המשמרות הוא גם כן בבית החליפות במקום שיש שם חלונות לסכינים.

ולפי זה יש לומר דכי היכי שעל הבגדים היו ממונים חזנים לסדרם שם, כמו כן גם על הסכינים היו ממונים חזנים לנקותם ולבדקם מכל פגם אחר השחיטה ולהצניעם בחלונות, ועיין ברשב"א (חולין ח: ד"ה הא דאמרינן) דאם בדק הסכין מכל פגם לאחר השחיטה והצניעו, שוב אינו צריך בדיקה קודם שחיטת בהמה אחרת, ולפי זה ה"ה במקדש לא היו צריכין בדיקה קודם שחיטה כיון שכבר בדקום החזנים כשהצניעום בחלונות.

ומעתה יבואר שפיר הא דלא הזכיר בדיקת הסכין בשחיטת התמיד, דהנה אע"ג דכל עבודות היום מצותן בכהן גדול ואף שחיטת התמיד בכלל זה כמבואר ביומא (לב:), מ"מ כיון שהוא קרבן צבור לא נגרע זכותם של אנשי משמר דאותו היום בכל מה דאפשר, וזה היה זכותם שישחוט התמיד בסכין שלהם, וממילא לא היה צריך בדיקה כיון שכבר בדקום החזנים כשהצניעום, אבל לענין שחיטת פרו של כהן גדול דדרשינן ביומא (נא:): ושחט את פר החטאת אשר לו משלו הוא מביא ולא משל צבור, שפיר יש לומר דלזה הביא סכין משלו (ועיין פסחים סו. לגבי קרבן פסח דכל אחד הביא סכין משלו לשחוט את פסחו), ומשום הכי נצרך לבדוק את הסכין לפני השחיטה כמו כל שוחט שלא בדק סכיניו קודם שהצניעו, ולכן דייק בזה הפייטן ונקט רק גבי פרו של כהן גדול בדק סכין ושחט פרו.

בשבילי הקודש סי' לג אות א-ה

***

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

בגדר עבודת השחיטה בפרו של כהן גדול ביום הכפורים

והקריב אהרן וגו' ושחט את פר החטאת אשר לו (ויקרא טז, יא)

ביומא (מב.) פליגי רב ושמואל בדין שחיטת פרו של כהן גדול, דרב סבר דשחיטתו כשרה גם ע"י זר, ושמואל סבר דשחיטתו בזר פסולה משום דאהרן וחוקה כתיב לעיכובא, ורב סבר שחיטה לאו עבודה היא (וחוקה קאי רק על שאר עבודות הקרבן).

ובתוס' שם (ד"ה שחיטה) הקשו אמאי לא פריך בזבחים (יד:) אהא דאמרינן שחיטה לאו עבודה היא מהא דשמואל דאמר דשחיטת פרו של כהן גדול פסולה בזר (כמו דפריך התם מהא דאמר רב שחיטת פרה בזר פסולה), ותירצו בשם הר"ר יוסף קלצון זצ"ל דהא דפסל שמואל שחיטת פרו בזר אינו משום דס"ל דשחיטה היא עבודה, דהא שחיטה פרו של כהן גדול פסולה אף בשאר כהנים אף דבני עבודה נינהו, ואינה כשרה אלא בכהן גדול לחודיה, אלא לעולם גם שמואל סובר דשחיטה לאו עבודה היא, אלא טעמו הוא דגלי רחמנא דבעינן שתהיה השחיטה רק ע"י הבעלים דהיינו כהן גדול, וכמו דמצינו בסמיכה דלאו עבודה היא ובעינן דוקא שתהיה ע"י הבעלים.

ועיין בשער המלך (פ"א מהל' עבודת יוה"כ ה"ב) שהקשה על הר"י קלצון מהא דאיתא ביבמות (לג:) דזר ששימש בשבת חייב משום זרות ומשום שבת, ומוקי לה בשחיטת פרו של כהן גדול וכדברי האומר שחיטת פרו של כהן גדול בזר פסולה, ולדברי הר"י קלצון היכי קתני דחייב משום זרות, הא כיון דלא עבודה היא אין כאן זרות, וליכא אלא איסורא בעלמא דקעבד שחיטה שלא בבעלים דומיא דסמיכה, והניח בצ"ע.

ועוד יש להעיר עליו דלטעמיה דבעינן שחיטה בכהן גדול משום בעלים ולא משום כהונה א"כ אינו צריך בגדי כהונה בשחיטת פרו וזו לא שמענו, אמנם ראה זה מצאתי בגבורת ארי (יומא מב. ד"ה חד) שכתב באמת דלשיטת הר"י קלצון אין צריך בשחיטת פרו של כהן גדול בגדי כהונה ע"ש, אך זה פלא שלא העיר על זה מדברי הגמ' יבמות הנ"ל דמבואר דחייב משום זרות, וא"כ ודאי דבעינן בגדי כהונה.

שחיטה בבעלים בפרו של כהן גדול מדין הקרבן או משום חובת היום

ואשר יראה לי לבאר דברי הר"י קלצון, דהנה יש לחקור בגדר הדין דבעינן שחיטת בעלים בפרו של כהן גדול, אי הוי מדינא דהקרבן, דמפני חשיבות הקרבן בעינן שדוקא בעליו ישחטנו, או דהוי משום חובת היום, דחובת היום הוא דכל העבודות ייעשו בדוקא ע"י הכהן גדול, וס"ל לשמואל דאף דלענין דין הקרבן שחיטה לאו עבודה היא, מ"מ לענין עבודות היום חשיבא כחלק ממעשה ההקרבה ועבודה דחובת היום ובעינן לזה כהן גדול.

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

ונראה דבחקירה זו יש לבאר מהלך דברי התוס'. דבקושייתם ס"ל דהוא מדין הקרבן וחשיבותו, ולכן הקשו שפיר הא שחיטה לאו עבודה היא, וא"כ אין זו עבודה חשובה דליבעי כהן כלל.

ולזה תירץ הר"י קלצון דאין זה מדין הקרבן ועבודתו דהא שחיטה לאו עבודה היא, אלא כשם דבסמיכה בעינן בעלים אף דלאו עבודה היא, כמו כן שחיטת פרו אע"ג דלאו עבודה היא אמרה תורה שתעשה דוקא ע"י הבעלים דהיינו כהן גדול כשאר עבודות היום, דחובת היום הוא שכל העבודות יהיו על ידו ואף השחיטה בכלל, ולפי"ז נראה דכיון דחובת שחיטת פרו בבעלים הוא משום לתא דחובת היום בכהן גדול, ממילא בעינן בזה כל דיני כהונה ככל עבודות היום דבעינן הכהן בכיהונו, וצריך הכהן גדול לעשות השחיטה בבגדי כהונה.

ולפי זה אתי שפיר הגמ' דיבמות דחייבין על שחיטה זו משום זרות, דהא כיון דשחיטת פרו בכהן גדול אינה רק משום בעלים גרידא אלא משום שהיא בכלל העבודות דחובת היום דבעינן בהו כהן גדול ובגדי כהונה וכל דיני כהונה, ומשו"ה כל שאינו כהן גדול חייב עליה משום זרות כמבואר ביבמות שם דאף כהן הדיוט זר אצלו (וע"ע בחמדת שלמה בחי ליבמות שם שהאריך הרבה ליישב דברי הר"י קלצון).

בשביילי הקודש סי' כט אות א' ה'

***

הולכת המחטה דקטורת יום הכפורים אי חשיבא עבודה

ולקח מלא המחטה גחלי אש וגו' ומלא חפניו קטרת וגו' והביא מבית לפרכת (ויקרא טז, יב)

כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' עבודת יוה"כ ה"א) וז"ל, כבר בארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות, לפיכך היה מן הדין שיוליד המחטה בשמאלו וכף הקטורת בימינו, אלא מפני כובד המחטה ועוד שהיא חמה וכו', לפיכך נוטל המחטה בימינו וכף הקטורת בשמאלו עכ"ל.

ובתוס' יו"ט (יומא פ"ה מ"א בסופו) דייק מלשון הרמב"ם היה מן הדין שיוליד המחטה בשמאלו, דנראה מזה דהולכת המחטה של הגחלים שאינה אלא מכשירי הקטורת מן הדין כשרה אף בשמאל. משמע מדבריו דס"ל דהולכת הגחלים הוי רק מכשיר ולא הוי עבודה ולהכי מן הדין כשרה בשמאל.

אמנם עיין בלחם משנה שם שהקשה על מש"כ הרמב"ם דמן הדין היה שיוליד המחטה בשמאלו, הא הולכת המחטה עבודה היא ואיך היתה כשרה בשמאל, ותירץ דלא דמי להולכת הקטורת דדמי להולכת הדם שהוא דבר הנזרק, וכן הקטורת הוא הדבר הנקטר,

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

ונראה כוונתו דכיון דהולכת הקטורת חשיבא טפי מהולכת המחתה לכן מן הדין היה שיוליך המחתה בשמאלו, אך מ"מ מבואר בדבריו דהולכת המחתה עבודה היא. ועיין במקדש דוד (סי' כד אות ד ד"ה לאחר) שהביא דברי הלחם משנה, וכתב לחלוק עליו דמסתברא דהולכת המחתה אינה עבודה כלל כיון דאינן אלא מכשירי קרבן, והם רק כמו עצים דשאר קרבנות ומבואר ביומא (כז.) דהולכת עצים לאו עבודה היא. ונראה לבאר דברי הלחם משנה בהקדם מה שכתב באגלי טל (מלאכת זורע ס"ט אות כב סק"ו) לבאר הא דאיתא בשבועות (יז:) דהיפוך האברים בצנורא הוי עבודה, דהיינו משום דכתיב גבי כלי המזבח (שמות כז, ג) ומזלגותיו, והם צנורות להפך בהם האברים על גבי המזבח למהר עיכולם כמו שפירש"י שם, ומדכתיב ומזלגותיו מוכח שהיו צריכים להיות כלי שרת, וכחאי גונא במנחות (נא.) על מחבת מלמד שטעונה כלי שרת, ומדטעון כלי שרת מוכח דהיפוך אברים עבודה היא ע"ש.

והכי נמי י"ל לגבי מחתה דגחלי יוה"כ דכתיב ביה בהדיא ולקח מלא המחתה גחלי אש וגוי והביא מבית לפרוכת, דכיון דמפורש בתורה דבעינן כלי הוי עבודה. ואפשר דאף לדעת התוס' יו"ט הוי הולכת המחתה עבודה, אלא דכלפי חשיבות הקטורת מיקרי הולכת המחתה מכשיר, וכיון דעל כרחך צריך ליקח אחד מהם בשמאלו לכן מן הדין היה שיקח המחתה בשמאלו, וכמו שכתב הלחם משנה.

בשבילי הקודש סי' ג אות ה-ו (ע"ש מש"כ עוד בזה)

***

בענין הקטרת קטורת ביום הכפורים בתוך המחתה

ונתן את הקטורת על האש לפני ה' (ויקרא טז, יג)

וברש"י על האש שבתוך המחתה, וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' עבודת יוה"כ ה"א) וצובר את הקטורת על גבי הגחלים לפני המחתה. ובטעם הדבר שהקטיר בתוך המחתה, עיין בריטב"א ביומא (מז. ד"ה וכיון) שכתב וז"ל, ובמשנתנו נראה בפירוש כי כשנותן הקטורת בפנים שנותנו על הגחלים שבמחתה ואינו נותן הגחלים בארץ להקטיר עליהן, ובתוספות פירשו הטעם דבהקטרה שעל מזבח הזהב שהיה המזבח טוב להקטיר עליו היה מערה הגחלים על טהרו של מזבח ומקטיר עליהם, אבל הכא דליכא מזבח לא הוה נאה להקטיר בקרקע, ולפיכך היה מקטיר על המחתה, וכדאשכחן גבי נדב ואביהוא ויקחו איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליהם קטורת עכ"ל. אמנם בתוס' ישנים ביומא (שם ד"ה הכא) כתבו דקטורת של יום הכפורים ודאי נקטר בתוך המחתה מלאה גחלי אש כי לא היה מזבח לפני ולפנים, אבל של כל יום נקטר על

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – יום כפור תשע"ח

המזבח, וקטורת של נדב ואביהוא ועדת קרח שהקריבו במחתה הוראת שעה היתה, וגם היתה על מזבח החיצון ולכך היה צריך להיות שם מחתה. והנה לא ביארו התוס' ישנים מדוע לא הקטיר קטורת של יום הכפורים על הרצפה אלא במחתה, וכן הטעם שכתבו בקטורת דנדב ואביהוא ועדת קרח דמפני שהיתה על מזבח החיצון לכך היה צריך להיות שם מחתה צריך ביאור (וטעמו של הריטב"א דשל יוה"כ היו מקטירין במחתה לפי שלא נאה להקטיר בקרקע, טעם זה לא שייך במזבח החיצון).

הקטרת הקטורת טעונה כלי שרת

ונראה לבאר על פי מה שכתב בשו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז (ח"ב סי' יד- טז) דהא דאיתא בזבחים (נט.) דמזבח הפנימי שנעקר מקטירין קטורת במקומו, היינו שיקטירו הקטורת בתוך מחתה במקום המזבח, כמו שמצינו בקטורת דלפני ולפנים ביום הכפורים שהיה מקטיר בתוך המחתה.

ומשמע מדבריו שכך הוא דין הקטורת, המקום המיוחד לו הוא מזבח הפנימי, אמנם בכל גונא שאי אפשר להקטירו שם, כגון קטורת דיום הכפורים, או באופן שמזבח הפנימי אינו קיים, אז מקום ההקטרה הוא על גבי המחתה.

ונראה לומר ביסוד דין זה, דהנה איתא בזבחים (כו:): דאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו (שהיו ראויין לעלות עליו אלא שנפסלו בקודש), ומזבח הפנימי מקדש בין ראוי לו בין אין ראוי לו, מאי טעמא, האי רצפה (מזבח החיצון היה בנין של אבנים), והאי כלי שרת, ומבואר דלמזבח הפנימי מלבד שם מזבח יש לו גם מעלת כלי שרת, ולפי זה יש לומר דדין הקטורת הוא דצריך להקטירה על המזבח וכלי שרת, דכשאמרה תורה להקטיר הקטורת על מזבח הפנימי, נאמר בזה גם שצריך להקטירה בכלי שרת שהרי מזבח הפנימי הוא כלי שרת, ולכן אף באופן שאין מקטירין אותה על מזבח הפנימי, מ"מ צריכה כלי שרת, ולכן מקטירין אותה במחתה. ובזה יבואר מה שכתבו התוס' ישנים בקטורת נדב ואביהוא ועדת קרח דלפי שהיתה על מזבח החיצון לכך היה צריך להיות שם מחתה, דהואיל וקטורת טעונה הקטרה בכלי שרת, ומזבח החיצון לא מיקרי כלי שרת, לכן היה הקטרתם במחתה.

אך ראה זה מצאתי דבר חדש בדעת זקנים מבעלי התוס' על הכתוב (לעיל י, א) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישמו עליה קטורת, פירוש על האש כי בשום מקום לא מצינו הקטרה על המחתה. ומשמע לכאורה דאף קטורת של יום הכפורים לא הוקטרה על המחתה, וצ"ע.

פאר הלבנון ח"ב סימן כד אות א-ח

***